

ضرورت تهیه و تدوین و گنجانیدن واحد درسی مهارت‌های نرم یا عمومی لازم برای دانشجویان علوم پزشکی در برنامه درسی آنها

زهرا اکبری^{*۱}

چکیده

مقدمه: در تجزیه و تحلیل وضعیت آموزشی دانشگاهها و نیازهای آموزش عالی کشور می‌توان عنوان کرد که آموزش عالی کنونی، نیازها و مهارت‌های آموزشی (تحصیلی) و شغلی (حرفه ای) رایج و ضروری فراگیران را منعکس نمی‌کند و برنامه ریزی درسی باید با تاکید بر شایستگی های علمی(تخصصی)، عملی و مهارتی فراگیران از نو سازمان دهی شود. از جمله مهارتهایی که نیاز مبرم به آموزش آنها در دانشگاههای ما وجود دارد مهارت‌های نرم می‌باشند. به همین دلیل محقق درصدد برآمد تا چارچوبی از مهارت‌های نرم لازم و پایه را که دانشجویان پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از بدو ورود خود به دانشگاه تا پایان تحصیلات دانشگاهی باید در برنامه درسی خود داشته باشند تهیه نماید.

روش بررسی: مطالعه حاضر یک مطالعه کیفی با رویکرد قراردادی می‌باشد که در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ انجام گرفت. به این صورت که از طریق نمونه‌گیری هدفمند ادراکات، دیدگاهها، انتظارات و نیازهای ۵۷ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌های مامایی (۱۴ نفر)، پرستاری (۳۵ نفر) و اتاق عمل (۸ نفر) و ۱۲ نفر از اساتید هر رشته در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در زمینه مهارت‌های نرم و اثربخشی دوره‌های تخصصی هر رشته جهت دستیابی به اهداف آموزشی آن دوره‌ها بررسی شدند. کلیه این دانشجویان هم زمان با تحصیل در محیط‌های بالینی نیز مشغول به کار بودند و اساتید آنها نیز در هر گروه، تجربه کار بالینی داشتند. در این تحقیق جمع‌آوری اطلاعات از طریق مرور تحقیقات انجام شده در این زمینه، مصاحبه فردی و گروهی عمیق نیمه ساختار یافته با اساتید، مصاحبه فردی با دانشجویان، مشاهده رفتار و عملکرد تحصیلی دانشجویان توسط محقق و یادداشت برداری انجام شد تا به اشباع اطلاعات رسیدیم. هم زمان، مشاهدات اساتید تخصصی این دانشجویان در این دو نیمسال از نظر اثربخش بودن عملکرد درسی، پژوهشی و بالینی دانشجویان صورت گرفت. مصاحبه‌ها با رضایت شرکت کنندگان ضبط و بازنویسی شدند. سپس با استفاده از تحلیل درون مایه ای، داده‌ها در دسته‌ها و طبقاتی قرار گرفتند و زیرگروه‌ها و ویژگی‌های آنها نیز استخراج شدند. جهت حصول دقت و استحکام داده‌ها، معیار مقبولیت، قابلیت انتقال، قابلیت وابستگی و قابلیت اعتماد داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج: در مطالعه حاضر، از تجزیه و تحلیل داده‌ها، هفت تم اصلی برای مهارت‌های نرم مورد نیاز دانشجویان به همراه درون‌مایه‌های فرعی آنها استخراج شد. نتایج نشان داد که انتظارات آموزشی آنها متنوع می‌باشد. این مهارتها شامل مهارت‌های فردی، معنوی، بهداشتی، آموزشی-تحصیلی، حرفه ای، عاطفی و ارتباطی می‌باشد.

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه نشان داد که دانشجویان نیاز مبرمی به مهارت‌های نرم دارند تا بوسیله آنها بتوانند کیفیت زندگی و عملکرد فردی، آکادمیک، شغلی و اجتماعی خود را ارتقاء بخشند. با این وجود، این مهارتها در طول دوران تحصیل فراگیران مورد توجه کافی قرار نگرفته‌اند. بنابراین، برنامه درسی سنتی آموزش فراگیران جهت تربیت فارغ التحصیلان کارآمد نیاز به بازنگری و اصلاح دارد. تجدید نظر در دروس هر رشته به منظور اطمینان از اینکه محتوای دروس پاسخگوی نیازهای فراگیران به صورت همه جانبه باشد، باید با همکاری مشترک و هم فکری مداوم دانشجویان، فارغ التحصیلان، شاغلین، اساتید دانشگاهی، والدین، سیاست گزاران این امر در آموزش پرورش، آموزش عالی و مراکز استخدامی صورت پذیرد.

واژه‌های کلیدی: شایستگی، آموزش بهداشتی درمانی، سرفصل درسی، ارائه دهندگان خدمات بهداشتی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مطالعه کیفی..

۱. استادیار، گروه زبان انگلیسی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

* (نویسنده مسئول): تلفن: ۰۳۱-۳۷۹۲۵۱۳۳-۰۳۱ پست الکترونیکی: akbari@mng.mui.ac.ir

تاریخ بازبینی: ۱۳۹۶/۱۱/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۴/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۳۱

مقدمه

هر نظام آموزشی در تلاش است تا از طریق طراحی و تدوین برنامه های درسی مشخص، انواع مختلف دانش و مهارت‌ها را به دانشجویان انتقال دهد و آنها را برای به عهده گرفتن نقشها و مسئولیتهای زندگی واقعی آماده سازد. یکی از چالشهای پیش روی جوامع مختلف، دانش آموختگانی هستند که توانایی و مهارت لازم برای زیستن در عصر حاضر را ندارند؛ به همین دلیل، آماده‌سازی دانش آموختگان دانشگاهی از طریق توسعه مهارت‌های اساسی و پایه جهانی ضروری است. دانشگاه به عنوان اصلی ترین نهاد توسعه نیروی انسانی متخصص نقش حساسی را در این زمینه بر عهده دارد (۱).

در نظام آموزشی کشور ما و نیز در بیشتر نظامهای آموزشی دنیا برنامه‌های درسی و آموزشی عمدتاً حیطه شناختی فراگیران را مورد توجه قرار داده است. این رویکرد، افرادی با تفکر محدود و تک بعدی پرورش می‌دهد. این در حالی است که انسانها موجوداتی چند بعدی‌اند. لذا، نادیده گرفتن هر یک از این وجوه مشکلاتی را برای فرد در جامعه فراصنعتی امروزی ایجاد می‌کند (۲). امروزه علیرغم ایجاد تغییرات عمیق در فرهنگ و شیوه‌های زندگی، بسیاری از افراد در رویارویی با مسائل زندگی، فاقد توانایی‌های لازم و اساسی هستند و همین امر آنان را در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی روزمره و مقتضیات آن آسیب پذیر نموده است. در عصر فراصنعتی کنونی که انسانها در آن با بحرانهای زیاد فردی، اجتماعی، خانوادگی و شغلی مواجه می‌شوند، به انسانهایی انعطاف پذیر در مقابل تحولات، قادر به یادگیری مستقل و مداوم، آگاه از ویژگیها و مسائل فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی و ارزشهای اخلاقی و معنوی، دارای روحیه مدنی مشارکت جویانه و فعال و در نهایت، قادر به تفکر انتقادی، حل مسئله و مهارتهای ارتباطی نیازمند می‌باشیم تا جامعه‌ای سالم و پویا داشته باشیم. و تمامی این ابعاد باید در برنامه درسی آموزشی فراگیران در تمامی مقاطع تحصیلی پوشش داده شود تا کم کم ملکه رفتاری آنها شود. از

آنجایی که بسیاری از مشکلات و دشواری های زندگی امروز اجتناب ناپذیر می باشند و افراد جامعه همواره با آن دست به گریبان هستند، ایجاد و تقویت تواناییها و مهارتهایی که در شرایط دشوار ضامن سلامت روانی افراد می باشند ضروری است (۵).

نیاز اساسی یک فارغ التحصیل دانشگاهی برای رسیدن به شغل و پذیرش مسئولیت‌های تخصصی جامعه، مهارت است، یعنی فرد علاوه بر داشتن توانایی های ذهنی، فیزیکی و سطح تحصیلات و همچنین ویژگی‌های رفتاری چون شخصیت، نوع نگرش، انگیزش و ارزش‌های فردی باید مهارت‌های فنی، انسانی و ادراکی را نیز در طول دوران تحصیل کسب کند. امروزه در کلیه سازمان‌ها و موسسات جهت شناسایی این مهارت‌ها از الگوی شایستگی فردی و شغلی استفاده می‌شود و بر اساس آن به شناسایی دانش، مهارت، نگرش و ویژگی‌های شخصیتی مورد نیاز برای احراز هر شغل پرداخته می‌شود. پرند و همکاران الگوی پیشنهادی شایستگی‌های شغلی با بهره‌گیری از الگوهای آموزشی، ETA^2 و $O'NET^3$ را طراحی و تدوین کردند. با توجه به مطالعات انجام شده، عناوین مهارت‌های مورد نیاز شامل مهارت‌های عمومی (توانمندسازی شخصی)، مهارت‌های مورد نیاز در محیط کار (توانمندسازی محیط کار) و مهارت‌های خاص صنعت و شغل (توانمندسازی شغل) است (۳ و ۴). عبدالوهابی و همکاران مهارتهای پایه مورد نیاز دانشجویان در عصر جهانی شدن را که از تحقیقات دیگر استخراج کرده بودند به قرار زیر ذکر کردند: مهارتهای فنی، روش شناسی، اجتماعی، رفتاری، ارتباطی، انعطاف پذیری، کارگروهي، حل مسئله، سواد رایانه ای و مسئولیت پذیری (۵).

با توجه به اینکه دانشجویان از جمله افرادی هستند که تحت تأثیر آسیب‌های فردی و اجتماعی ناشی از عدم آگاهی از

² Employment & Training Administration (ETA)

³ The Occupational Information Network (O*NET) is a free online database that describes occupations in terms of the knowledge, skills, and abilities required

مهارت‌های زندگی قرار دارند، آموزش مهارت‌های زندگی در سطح نظام آموزش عالی ضروری می‌باشد. کسب دانش در زمینه مهارت‌های زندگی موجب نگرش و ارزش‌های مثبت در فرد می‌شود، این نگرش موجب رفتار مثبت شده و در نتیجه مانع بروز مشکل و باعث ارتقای بهداشت روانی در جامعه می‌گردد (۶). سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۹۶ ده مهارت اصلی را به عنوان مهارت‌های زندگی معرفی کرده است و آنها را در پنج گروه زیر قرار داده است: خود آگاهی و همدلی، ارتباط و روابط میان فردی، تصمیم‌گیری و حل مسئله، تفکر خلاق و تفکر انتقادی، مهار هیجانات و مقابله با استرس. یونیسف (۲۰۰۳) در آخرین تقسیم‌بندی خود از مهارت‌های زندگی، سه طبقه کلی که شامل ارتباط و روابط میان فردی، مهارت تصمیم‌گیری و تفکر انتقادی، مهارت مقابله و مدیریت شخصی است ارائه کرده است.

در شرایط کنونی جامعه، حرکت از مدرک گرایی به سوی شایسته‌پروری یکی از ضروریات آموزشی می‌باشد. رشد سریع تکنولوژی و ایجاد تحول و تنوع در مشاغل و تخصص‌های مختلف، مسئولین تعلیم و تربیت را به این سمت سوق می‌دهد که در برنامه‌ریزی آموزشی تجدید نظر کلی داشته باشند و متناسب با نیازهای محیط کار، فراگیران را در کنار موضوعات تئوریک در محیط تحصیل مجهز به مهارت‌های تخصصی و عمومی (نرم) نماید. کار دنیای جدید با آموزش صرف سامان نمی‌گیرد و مهارت آموزی در این عرصه نقش مهم و اساسی ایفا می‌کند. به طور کلی، مهارت‌ها به دو دسته ی مهارت‌های سخت و نرم تقسیم می‌شوند. از "آموزش" به عنوان "مهارت سخت" نام برده می‌شود و سایر مهارت‌ها، "مهارت‌های نرم" نامیده می‌شوند که در روند پیشرفت مهارت‌های سخت بسیار تاثیرگذار می‌باشند. "مهارت‌های سخت" همان توانایی‌ها و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای و تخصصی هستند که فرد برای انجام کار خاصی به آنها نیاز دارد؛ در حالیکه "مهارت‌های نرم" جنبه عمومی دارند و برای همه افراد ضروری هستند. مهارت‌های نرم مجموعه‌ای از ویژگی‌ها، توانایی‌ها و مهارت‌هایی است که به انسان کمک می-

کند تا بتواند در محیط کار و زندگی و تحصیل اثرگذار باشد و از طریق این تاثیرگذاری بتواند بیشترین استفاده را از مهارت‌های سخت داشته باشد. مهارت‌های نرم برای توسعه و ارتقاء توانمندی‌های فردی، تحصیلی، پژوهشی، شغلی و عملکرد بهینه در هر یک از این زمینه‌ها بسیار ضروری هستند. برخلاف مهارت‌های سخت که چارچوب مشخصی برای افراد قائل می‌باشند، مهارت‌های نرم در تمامی جهات و در افراد مختلف قابل بسط و گسترش و و انتقال می‌باشند. آنها، در واقع، تکمیل کننده‌ی مهارت‌های سخت می‌باشند. بیشتر مهارت‌های نرم بعد انسانی-اجتماعی دارند و به آن دسته از مهارت‌هایی اطلاق می‌شوند که به شخصیت انسانها و ویژگی‌های آنها و نحوه رفتار و تعامل آنها با یکدیگر مربوط می‌شود. گرچه هر دو دسته مهارت به نوعی قابل اندازه‌گیری و ارتقاء هستند، فراگیری مهارت‌های نرم به مراتب سخت‌تر می‌باشد و نیاز به تلاش و تمرین بیشتری دارد. اگر به مهارت‌های نرم توجه نشود، مهارت‌های سخت در حوزه اشتغال کم اثر خواهند بود و فقدان مهارت‌های نرم موجب از دست دادن فرصت‌ها در مراحل مختلف و عرصه‌های مختلف زندگی می‌شود و همچنین فقر در توانمندی نیروی انسانی را به دنبال خواهد داشت (۷).

در سالهای اخیر پژوهش‌های پراکنده‌ی متعددی در زمینه مهارت‌های نرم صورت گرفته است و جامعه پژوهشی را نسبت به آموزش این مهارت‌ها در سیستم‌های آموزشی حساس نموده است. در این پژوهش‌ها عنوان شده است که در نظام آموزشی ما فقط به آموزش‌های آکادمیک (کسب علم و دانش) فراگیران بسنده شده است و مهارت‌های نرم مورد غفلت واقع شده‌اند؛ مهارت‌هایی که در سالهای اخیر، محور فعالیت بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان شده است. بنابراین، جامعه علمی کشورمان باید به این سمت پیش رود که نه تنها حساسیت‌هایی در این زمینه در مسئولین اجرایی و برنامه‌ریزان آموزشی ایجاد نماید؛ بلکه آنها را به سمت انجام اقداماتی در این زمینه سوق دهد و بنابراین، "دانش آموزی" را با "مهارت آموزی" توأم کند. علاوه بر این، روند مهارت آموزی باید از سنین طلایی یادگیری

رشته در مقطع کارشناسی ارشد هم زمان با گذراندن واحد های درسی که اکثرا جنبه پژوهشی دارند، کار پر استرس بالینی را نیز تجربه می کنند و مسئولیتهای کاری، خانوادگی و تحصیلی را هم زمان به عهده دارند و اکثر آنها خانمهای متأهل یا اقایان متأهل می باشند.

در این تحقیق، جمع آوری اطلاعات از طریق مصاحبه فردی با دانشجویان و مصاحبه گروهی عمیق نیمه ساختار یافته با اساتید، مشاهده عملکرد تحصیلی دانشجویان، و یادداشت برداری انجام شد. تعداد نمونه مورد مصاحبه از دانشجویان و اساتید بر اساس معیار اشباع اطلاعات یا داده های تکراری مشخص شد یعنی تا زمانی که دیگر هیچ اطلاعات جدیدی از آنها استخراج نشود. در مصاحبه گروهی از اساتید با توجه به تجربه مشترکی که همه آنها از موضوع مورد نظر داشتند و آنها نیز حداقل دو ترم تجربه آموزشی-بالینی از این دانشجویان را داشتند، نظرات آنها در مورد مهارتهای مورد نیاز جهت پیشبرد فعالیتهای آموزشی-پژوهش-بالینی-ارتباطی دانشجویان، دلایل نیاز به هر یک از مهارتهای مطرح شده، منشاء ضعفها و ناتوانی های دانشجویان در انجام فعالیتهای فوق و مشکلات ناشی از عدم تجهیز به مهارتهای نرم مورد نیاز آنها به بحث گذاشته شد و محقق به عنوان مصاحبه گر تلاش نمود تا تمامی ابعاد موضوع مورد بحث که همان مهارتهای نرم مورد نیاز دانشجویان بود پوشش داده شود و در مصاحبه فردی با دانشجویان نیز همین موارد مورد بررسی قرار گرفت.

در ابتدای مصاحبه با توجه به هدف مطالعه یک سوال کلی تحت عنوان "مهارتهای مورد نیاز دانشجویان اعم از درسی و غیر درسی در طول دوره تحصیل و کار چه مهارتهای می باشند؟" مطرح شد و در ادامه با توجه به جواب سوال قبلی سوالات بعدی مطرح شدند که شامل این سوالات بودند: "در مورد پاسخ های خود با ذکر موقعیتی که در آن مهارت مورد نظر لازم می باشد به تفصیل توضیح دهید"، "به چه دلایلی به این مهارتها نیاز دارید؟"، "منشا عدم کارآیی لازم یا کاهش راندمان شما در انجام فعالیتهای تحصیلی-پژوهشی-

که فراگیر مشغله ذهنی و مسئولیتهای فردی و اجتماعی کمتر و وقت آزاد بیشتری برای یادگیری این مهارتها و نهادینه کردن آنها دارد شروع شود.

مطالعه حاضر در صدد است تا با بررسی مطالعات گوناگون موجود در زمینه مهارتهای عمومی مورد نیاز فراگیران در محیطهای اکادمیک و بالینی، به تهیه چهارچوبی برای این مهارتها بپردازد و از این طریق بر ضرورت تهیه و تدوین واحد درسی مهارتهای عمومی برای دانشجویان علوم پزشکی و گنجاندن آن در سرفصل دروس این دانشجویان تاکید نماید و در نهایت، به این فراگیران جهت ارتقاء عملکرد تحصیلی و شغلی، تسهیل روند آموزشی، لذت بردن از یادگیری و حرفه خود، داشتن یادگیری مادام العمر و بهره مندی از یک زندگی سالم فردی اجتماعی کمک نماید.

برخلاف پژوهشهای انجام شده در این زمینه که در آنها جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه یا آزمون انجام شده بود، در این تحقیق جمع آوری اطلاعات از طریق مشاهده و مصاحبه صورت گرفت. علاوه بر این، بر خلاف مطالعات پیشین که تنها یک مهارت نرم یا رابطه یک مهارت نرم با ارتقاء عملکرد تحصیلی یا شغلی دانشجویان مورد بررسی قرار می گرفت، در این مطالعه، تمامی مهارتهای نرم مورد نیاز فراگیران در محیط کار و تحصیل که می توانند مهارتهای یک زندگی سالم را نیز در خود جای دهند مد نظر قرار داده شدند.

روش کار

مطالعه ی حاضر یک مطالعه کیفی با رویکرد قراردادی می باشد که در سال ۹۵-۹۶ انجام گرفت. به این صورت که از طریق نمونه گیری هدفمند ادراکات، دیدگاهها، انتظارات و نیازهای ۵۷ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته های مامایی (۱۴ نفر)، پرستاری (۳۵ نفر) و اتاق عمل (۸ نفر) و ۱۲ نفر از اساتید هر رشته در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در زمینه مهارتهای نرم و اثربخشی دوره های تخصصی هر رشته جهت دستیابی به اهداف آموزشی آن دوره ها بررسی شدند. معیار ورود دانشجویان به مطالعه این است که دانشجویان این سه

بالینی_ارتباطی ضعف یا فقدان چه مهارت‌هایی می‌باشد؟"، "این ضعف در مهارت‌ها یا فقدان مهارت‌های لازم مورد نظر شما چه مشکلاتی در محیط کار و تحصیل و حتی در محیط خانواده برای شما به همراه داشته است؟"

مصاحبه‌ها با رضایت شرکت کنندگان ضبط و بازنویسی شدند و با استفاده از غوطه‌وری در تحلیل داده‌ها، کدهای اولیه استخراج شدند و برای تعیین مفاهیم اصلی، کدهای اولیه در چندین مرحله مورد بازبینی، بررسی و طبقه‌بندی قرار گرفتند. سپس با استفاده از تحلیل درون مایه‌ای، زیرگروه‌ها و ویژگی‌های آنها نیز استخراج شدند. جهت حصول دقت و استحکام داده‌ها، معیار قبولیت، قابلیت انتقال، قابلیت وابستگی و قابلیت اعتماد داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

به شرکت کنندگان در این پژوهش اطمینان داده شد که تمام اطلاعات آنها محرمانه می‌ماند و از درج نام و نام خانوادگی آنها اجتناب گردید. ابتدا، مشکلات ناشی از ضعف مهارت‌های لازم یا عدم وجود مهارت‌های لازم، موانع یادگیری و سلب کننده انگیزه برای ادامه یادگیری و خلاهای آموزشی موجود در این زمینه در محیط کار و تحصیل مورد بررسی قرار گرفت. سپس در طول مصاحبه‌ها، سوالاتی در مورد مهارت‌های مورد نیاز هر رشته و کمبودها و ضعف‌های مهارتی موجود در دانشجویان پرسیده شد.

در این تحقیق از مشاهده به عنوان یک ابزار تکمیلی در جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. با انجام مشاهده دقیق و غرق شدن در پدیده مورد نظر در کنار مصاحبه کاوشگرانه می‌توان به عوامل موثر و دخیل نهفته در فرایند رفتاری دانشجویان پی برد. نکته مهمی که در مشاهده رفتار دانشجویان به چشم می‌خورد این است که چرا علاوه بر تلاش دانشجویان در انجام فعالیت‌های مختلف تحصیلی-پژوهشی- بالینی-ارتباطی، نتیجه مطلوب و مورد نظر آنها و اساتید آنها در نهایت حاصل نمی‌شود و در واقع چه عواملی راندمان کار آنها را کاهش می‌دهد. این مشاهدات توسط استاد زبان تخصصی و اساتید درس تخصصی این دانشجویان در طی دو نیمسال پی در پی

صورت گرفت. دانشجویان در طی این مشاهدات که در محیط تحصیل و محیط کار آموزی آنها انجام می‌شد مرتباً از این مسئله اظهار نارضایتی می‌کردند که چرا علاوه بر تلاش آنان برای داشتن حداکثر کارایی در زمینه‌های مختلف، به نتیجه مطلوب در سیستم ارزشیابی و نمره دهی اساتید خود دست پیدا نمی‌کنند. بنابراین، بررسی علل و عوامل زیربنایی این رفتارهای حاصل از مشاهدات مورد تاکید مشاهده‌گرها قرار گرفت و در مصاحبه گروهی با اساتید و مصاحبه فردی با دانشجویان به بحث و بررسی این علل پرداخته شد.

تمامی مشاهدات به صورت یادداشتهای مشاهده در عرصه ثبت گردید. از نرم افزار MAXQDA نسخه ۲۰۱۰ جهت فرآیند کد گذاری و طبقه بندی داده‌ها استفاده گردید. با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، تجزیه و تحلیل داده‌ها انجام گرفت. در ابتدا، واحد آنالیز شامل کلیه مصاحبه‌ها، یادداشتهای عرصه و مشاهدات بود. میانگین مصاحبه‌های فردی بیست دقیقه و مصاحبه‌های گروهی سی دقیقه بود. مصاحبه با اساتید هر رشته به صورت فردی و جمعی توسط محقق انجام گرفت. اما مصاحبه با دانشجویان به صورت فردی امکان‌پذیر بود. چون در ساعات غیر کلاسی به دلیل مشغله‌ای که داشتند محقق نمی‌توانست در ساعت مشخصی آنها را یک جا جمع کند. اما اساتید هر رشته در گروه تخصصی خود حضور داشتند. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع اطلاعاتی ادامه داشت. واحدهای معنایی که حاوی جملات و لغات معنی دار بودند مشخص شدند و کدها استخراج شد. کدهای مشابه در دسته‌ها قرار گرفتند و دسته‌های مشابه بصورت طبقات تنظیم شدند. به منظور افزایش اعتبار کدها، تمامی طبقات توسط سایر اساتید گروه زبان و اساتید دانشکده پرستاری و مامایی که با دانشجویان رشته‌های مورد نظر در این پژوهش سالها تدریس داشتند مورد بازبینی قرار گرفت و در مواردی که نیاز به رفع ابهام یا توضیحات بیشتر وجود داشت به دانشجویان مراجعه شد.

یافته ها

تم‌های استخراج شده از اطلاعات گردآوری شده در این تحقیق شامل موارد زیر می باشد:

مهارت‌های فردی یا اولیه زندگی: اکثر دانشجویان حتی به مهارت‌های پایه و بنیادین برای داشتن یک زندگی سالم نیز مجهز نمی باشند. "از توانمندی‌ها و استعداد‌های درونی خود بی خبرم و فکر می‌کنم استعداد یادگیری در این رشته را ندارم در حالیکه وقتی تلاش لازم را انجام می‌دهم به نتایج خوبی می‌رسم." (مینا- دانشجوی مامایی) "قدرت مواجهه با موقعیت‌های جدید را ندارم و در این موقعیت‌ها خود را می‌بازم و ذهنم دیگر کار نمی‌کند." (زهرا- دانشجوی پرستاری) "بهترین فرصت برای یادگیری و تمرین این مهارت‌ها دوران تحصیل می‌باشد اما این کار در دوران تحصیل ما انجام نشد و ما این دوران طلایی را از دست دادیم." (اکرم- دانشجوی اتاق عمل) "اقدامات و مداخلات صحیح کادر بیمارستان نیاز به درست اندیشیدن، استدلال نمودن و مواجهه با بحران دارد که بسیاری از ما فاقد این مهارت‌ها هستیم." (علی- دانشجوی اتاق عمل) "با وجود اینکه در امتحان سعی می‌کنم تمام آنچه در کلاس به ذهن سپرده ام بنویسم اما بیشتر جواب‌های من از نظر استاد مربوطه غلط می‌باشد." (مریم- دانشجوی مامایی)

مهارت‌های بین فردی یا ارتباطی: در محیط مراقبت بهداشتی، برقراری ارتباط صحیح با بیمار، خانواده او و همکاران و پرسنل باعث ارتقاء کارآیی بالینی خواهد شد و رضایت بیمار و خانواده او و امنیت شغلی و حرفه‌ای و روانی بیمار و مراقبین بهداشتی را به همراه خواهد داشت. "مهارت‌های نرم نظیر خلاقیت، کار تیمی و اموری از این دست در فارغ التحصیلان ترویج نمی‌شود." (زهرا- دانشجوی اتاق عمل) "در دوره تحصیل مهارت‌های انفرادی درمان تدریس می‌شود، به همین دلیل وقتی وارد محیط کار شدم اعتماد به نفس و آمادگی لازم برای همکاری با تیم درمانی را نداشتم." (فاطمه- دانشجوی مامایی) "برقراری ارتباط با مددجویان و پذیرش بی قید و شرط آنها به خصوص

در مورد مددجویان بدقلق بسیار برایم کار سختی است." (محمد- دانشجوی پرستاری)

مهارت‌های تحصیلی: بین راهبردهای یادگیری و مطالعه فراگیران با عملکرد و موفقیت تحصیلی آنان رابطه تنگاتنگی وجود دارد. به عنوان مثال، برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های تحصیلی، تمرکز حواس در مطالعه، استفاده از تکنیک‌های صحیح مطالعه از جمله یادداشت برداری، خلاصه نویسی و تندخوانی، استفاده از مهارت‌های تست زنی، مدیریت استرس امتحان کمک شایانی به ارتقاء دانش کمی و کیفی دانشجویان می‌نماید و به کمک این دانش می‌توانند به ارتقاء عملکرد کیفی خود در مراکز بهداشتی درمانی کمک نمایند. "ما دانشجویان مهارت مدیریت زمان و مهارت‌های بهینه مطالعه را نمی‌دانیم و همیشه با کمبود وقت مواجهیم و فکر می‌کنیم برای یادگیری فقط باید حافظه خوبی داشته باشیم" (ناصر- دانشجوی اتاق عمل) "با توجه به اینکه وقت زیادی صرف مطالعه مطالب درسی می‌کنم اما نمره خوبی کسب نمی‌کنم." (طیبه- دانشجوی مامایی) "ما دانشجویان عادت کرده ایم هر چیزی که در کتابها مطرح می‌شود یا توسط اساتید گفته می‌شود بدون تفکر و بی‌چون و چرا قبول کنیم و روی صحت و سقم آن تامل نمی‌کنیم." (لیلا- دانشجوی اتاق عمل) "با توجه به اهمیت دسترسی به علم روز دنیا در حوزه پزشکی، نحوه استفاده از فن‌آوری اطلاعات و اینترنت و ایمیل زدن باید آموزش داده شوند." (توران- دانشجوی پرستاری)

مهارت‌های عاطفی: شامل آگاهی و شناخت احساسات و هیجانات، درک آنها، تعدیل، کنترل و مدیریت آنها می‌باشد. "از آجایی که بیمارستانها و مراکز درمانی و به خصوص اورژانس بیمارستان از محیط‌های پراسترس می‌باشند، مهارت‌های مدیریت استرس باید به کارکنان آموزش داده شود" (رضا- دانشجوی پرستاری). "در مراقبت و برقراری ارتباط با بیماران دارای فرهنگ، نژاد و اعتقادات مختلف دچار مشکل می‌شوم." (علیرضا- دانشجوی اتاق عمل)

مهارت‌های معنوی: معنویت ارتباط فرد با خدا، واگذاری امور به او و اعتماد به او در همه زمینه های زندگی می‌باشد. معنویت ارتباط عمیقی با فضایل انسانی دارد و باعث کاهش اضطراب، احساس تنهایی، افزایش عزت نفس و بهداشت روانی می‌گردد. "ما نمی‌دانیم چگونه بیمارانی را که از ادامه درمان ناامید شده‌اند و مبتلا به بیماری‌های سخت شده‌اند به تلاش برای زنده ماندن امیدوار کنیم." (سلمان-دانشجوی پرستاری) "هنگام مواجهه با سختی‌ها و مشکلات، دچار درماندگی و تنهایی شدید می‌شوم." (محمد جواد-دانشجوی اتاق عمل)

مهارت‌های بهداشتی: شامل عادات بهداشتی، تغذیه ای، ورزشی و مراقبت از خود می‌باشد. "ما دانشجویان به دلیل مشغله زیاد وقت کافی برای رعایت نکات تغذیه‌ای و یا ورزش کردن نداریم" (پریسا-دانشجوی مامایی). "ما دانشجویان شاغل به دلیل دور بودن از خانواده بواسطه ی شیفت‌های پی در پی، وقت باقیمانده‌ی خود را فقط صرف جلب رضایت اعضای خانواده خود می‌کنیم و از خود و سلامت خود غافل می‌شویم." (پروانه-دانشجوی اتاق عمل)

مهارت‌های حرفه ای: مهارت‌های عملی دانشجویان در محیط بالینی با تکیه بر اطلاعات علمی دوران تحصیل، کارآموزی و تجربه کسب شده می‌باشد. "مسئولین بیمارستانی دائما از این مسئله شکایت می‌کنند که فارغ التحصیلان دانشگاهی فاقد

مهارت‌های حرفه‌ای لازم هستند." (سمیرا-دانشجوی اتاق عمل) "مهارت‌های حرفه‌ای شاخص مهمی در انتخاب افراد برای پست‌های مختلف شغلی در مراکز درمانی می‌باشند." (سیماسیم-دانشجوی مامایی)

نتایج

کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد (۵۷ نفر) رشته‌های پرستاری (۳۵ نفر)، مامایی (۱۴ نفر) و اتاق عمل (۸ نفر) و ۱۲ نفر از اساتید هر رشته (از هر رشته ۴ نفر) در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ (در حالیکه درس زبان تخصصی یک و دو را با استاد زبان این درسها که محقق این مطالعه می‌باشد می‌گذرانند) مورد مطالعه قرار گرفتند. میانگین سنی دانشجویان کارشناسی ارشد ۲۹±۵ سال بود. از ۵۷ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد، ۹ نفر پسر و بقیه دختر بودند.

هفت تم اصلی به همراه درون مایه‌های فرعی آنها حاصل تجزیه و تحلیل داده‌ها از نگاه دانشجویان و اساتید بود که مهارت‌های نرم مورد نیاز دانشجویان در محیط تحصیل و کار و زندگی را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است بعضی مهارت‌ها بین چند حیطه مشترک می‌باشند و کاملا مرزبندی شده نیستند.

جدول ۱: مهارت‌های نرم مورد نیاز دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

<p>منطقی بودن تفکر تطبیقی و بدیع تفکر محاسباتی شایستگی فراهنگی سواد رسانه ای یا آشنایی با رسانه ها فرارشته ای شدن روحیه پرسشگری و ازاد اندیشی مدیریت برنامه غیر درسی مهارت حل مسئله و تصمیم گیری مهارت یادگیری اعتماد به نفس بالا یا خودکارآمدی تفکر خلاق</p>	<p>مهارت‌های فردی (مهارت‌های اولیه زندگی)</p>
---	---

<p>تفکر نقادانه تفکر استراتژیک تفکر سیستمی انطباق پذیری مسئولیت پذیری خود آگاهی یا درون نگری (استعدادیابی، شخصیت شناسی) مدیریت ابهام مدیریت زمان مدیریت مالی مدیریت تعارض مدیریت انسانها مدیریت شبکه های اجتماعی هدف گذاری مهارت ریسک کردن یا ریسک پذیری مهارت تخمین زدن و برآورد کردن مهارت سازگاری با محیط جدید خلاقیت، ایده پردازی و نوآوری خود انگیزی (انگیزه دادن به خود) مهارت مشاهده ارتباط کلامی (سخنوری) یا تسلط کلامی ارتباط غیر کلامی تاثیر گذاری بر دیگران شناخت محیط اطراف مهارت نوشتاری (نامه نگاری و مکاتبه) گوش دادن موثر یا گوش دادن فعال مهارت های شناختی مهارت های فراشناختی (برنامه ریزی، مدیریت اطلاعات، نظارت بر درک مطلب، اشکال زدایی استراتژی و ارزیابی)</p>	
<p>اخلاق حرفه ای احساس آرامش احساس رضایت تعامل با وجود متعالی هدفمند شدن خودباوری کمک به هم نوع همدلی دوست داشتن دیگران یا هنر عشق ورزیدن نگرش مثبت به زندگی مهارت بندگی یا سلامت معنوی مهارت نه گفتن به خویش (خود کنترلی) مهارت مدارا با مردم مهارت دینداری</p>	<p>مهارت های معنوی</p>

<p>مهارت کنترل قلبی مشورت عاقبت اندیشی و آینده نگری در تصمیم گیری صبر و بردباری بصیرت ذکر توکل گذشت و عفو توانایی شاد زیستن نماز و دعا</p>	
<p>عادات بهداشتی (بهداشت جسم)، تغذیه ای و ورزشی صحیح و منظم خواب منظم تفریحات سالم توانایی شاد زیستن نگرش صحیح به زندگی (سلامت و بهداشت روان) سبک زندگی سالم خود مراقبتی</p>	<p>مهارت‌های بهداشتی</p>
<p>تفکر نقادانه یا سنجش‌گرایانه مهارت‌های سواد اطلاعاتی و رسانه ای و رایانه ای مهارت‌های رایانه ای و فن اوری مهارت‌های زبانهای خارجی مهارت‌های مطالعه و یادگیری مهارت امتحان دادن مهارت‌های پژوهشی مهارت‌های نگارشی مهارت یادگیری مادام العمر مهارت فن بیان مهارت‌های لازم برای شرکت در همایش های ملی و بین المللی مهارت مدیریت زمان و برنامه ریزی مهارت گوش دادن فعال تفکر خلاق تفکر نقادانه تفکر سیستمی مسئولیت پذیری خود آگاهی مهارت‌های فراشناختی</p>	<p>مهارت‌های درسی - تحصیلی (مهارت‌های پایه و بنیادین)</p>
<p>مهارت مقابله با چالش ها و مشکلات کاری مهارت کار آفرینی مهارت‌های فنی و حرفه ای مهارت آموزشی (کارآموزی) یا (کار در عرصه) فراگیران همزمان با تحصیل تفکر خلاق تفکر سیستمی</p>	<p>مهارت‌های حرفه ای (شغلی)</p>

<p>تفکر نقادانه مسئولیت پذیری خود آگاهی</p>	
<p>شناخت، کنترل و مدیریت احساسات و هیجانات خود مهارت تاثیر گذاری و نفوذ مهارت مواجهه با موقعیت های دشوار مدیریت بحران و رفتارهای پسابحران مدیریت تعارض با خود و دیگران توانایی همدلی و همدردی با دیگران خوش بینی و مثبت نگری شاد بودن ارامش داشتن تاب اوری درک عواطف خود و دیگران کنترل عواطف مهارت های اجتماعی</p>	<p>مهارت های عاطفی (مهارت های هوش هیجانی)</p>
<p>توانایی ارتباط موثر، سازنده و مناسب با دیگران مهارت کارگروهی یا مشارکتی مسئولیت پذیری مذاکره رهبری یا مدیریت دیگران مهارت گوش دادن موثر و فعال توانایی ارتباط کلامی توانایی ارتباط غیر کلامی مهارت "نه" گفتن به دیگران مهارت نقد دیگران برقراری ارتباط صمیمانه با دیگران انتقاد پذیری مدیریت تعارض با دیگران انعطاف پذیری ریسک پذیری مدیریت (کنترل) هیجان ها و احساسات خود (خودمدیریتی) خود آگاهی تفکر نقادانه</p>	<p>مهارت های بین فردی (ارتباطی یا اجتماعی)</p>

بحث

توانایی ها و مهارت های لازم در این زمینه ها را کسب کرده باشند. همین امر، چالش های عظیمی در نظام آموزشی، پژوهشی و حرفه ای کشور ایجاد نموده است. حتی بسیاری از اساتید نیز این مهارت ها را در دانشگاه نمی آموزند و به همین دلیل هر یک سبک و سیاق آموزشی خاص خود را دارند و از یک نظام

در نظام آموزشی، دانشجویان با استفاده از سعی و خطا و در یک فرایند فرسایشی و با تصویری که از هر استاد در ذهن آنها شکل گرفته است سعی می کنند جایگاه خود را در نظام آموزشی و سیستم کاری بیابند بدون آنکه قبلا آگاهی ها،

هماهنگ تبعیت نمی کنند و شاید آنها نیز در این مورد پیرو اساتید قبلی خود باشند. بنابراین، باید به دو طرف تعامل مهارت‌های لازم انتقال داده شود.

رشد و موفقیت در دنیای امروز، بیش از آنکه به داشتن یا نداشتن یک مهارت خاص مربوط باشد، به در اختیار داشتن مجموعه‌ای ارزشمند از مهارت‌های مختلف مربوط است. این مجموعه از یک سو باید به اندازه‌ی کافی تنوع داشته باشد تا از داشتن نگاه بسیار متمرکز و یک سویه به دنیای اطرافمان فاصله بگیریم و از طرف دیگر باید به اندازه‌ی کافی به هم مرتبط باشد تا به «همه کاره و هیچ کاره» تبدیل نشویم. شاید یکی از دلایل عادی شدن کلمه ی "مهارت" برای ما، بی‌توجهی ما به معنای واقعی و دقیق آن باشد. عموماً تعریف دقیق و مشخصی از یک مهارت، طوری که مورد اتفاق نظر همه‌ی بزرگان یک حوزه باشد وجود ندارد. در این تحقیق هر چیزی که با تمرین و تکرار بتوان آن را فرا گرفت "مهارت" نامیده می شود. بنابراین، مهارت‌ها قابل یادگیری هستند آن هم از طریق تمرین و تکرار (۷). نکته مهم اینجاست که در هر مسیری که قرار می‌گیریم نیاز هست تا مهارت‌های لازم برای طی کردن آن مسیر را بشناسیم. با داشتن مهارت‌های لازم، مطمئناً نیل به هدف راحت‌تر، سریع‌تر و لذت‌بخش‌تر خواهد بود. به نظر می رسد مطالعه حاضر اولین بررسی می باشد که با رویکردی جامع تر از رویکردهای موجود در مطالعات قبلی به شناسایی نیازهای مهارتی دانشجویان علوم پزشکی در محیط کار و تحصیل از دیدگاه دانشجویان و اساتید آنها در یکی از دانشگاه‌های ایران می‌پردازد. با انجام این مطالعه، درک ما از نیازهای مهارتی دانشجویان افزایش یافته و می‌توان این مهارت‌ها را در طراحی برنامه های آموزشی و درسی و در پژوهش‌های آینده مورد توجه و دقت قرار داد.

یافته‌های بررسی اخیر نشان داد که یکی از نیازهای اساسی دانشجویان جهت موفقیت در زندگی، تحصیل و کار توجه به بعد مهارتی فراگیران علاوه بر بعد علمی آنها می‌باشد که توجه به این امر مهم در برنامه‌های درسی و آموزشی تا حد زیادی

مغفول مانده است. نظام‌ها و برنامه‌های درسی نیز به جای اتخاذ رویکرد کل نگر و تلفیقی، تک بعدی شده‌اند و این در حالی است که انسانها موجوداتی چند بعدی‌اند و باید به پرورش همه ابعاد وجودی آنها پرداخت. رسالت دانشگاه‌های علوم پزشکی در تکامل نقش حرفه‌ای فارغ التحصیلان از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به عبارت دیگر دانشجویان علوم پزشکی به منظور داشتن حداکثر کارآیی باید دانش و مهارت‌های لازم را برای حرفه آینده خود کسب نمایند. سایر مطالعات نیز یافته‌های این تحقیق را مورد تایید و تأکید قرار می دهند.

مهارت‌های فردی و ارتباطی (بین فردی) یا مهارت‌های اولیه زندگی

از بین "مهارت‌های فردی و بین فردی"، می‌توان به خودآگاهی، مدیریت ابهام، مهارت‌های ارائه، مذاکره و ... اشاره کرد (۸). این مهارت‌ها هم در زندگی شخصی و هم در زندگی کاری کاربردهای بسیاری دارند. این مهارت‌های کلیدی با ایجاد حس بهتری نسبت به خود، انگیزه و اعتماد به نفس افراد را بالا می‌برند. این مهارت‌ها ذاتی نبوده و قابل یادگیری و پرورش هستند. مشکل اینجاست که منابع برای پرورش مهارت‌های فردی کم است. اگر از برخی مهارت‌های فیزیکی بگذریم که به صورت عملی در کارگاه‌های کاربردی، قابل تمرین و یادگیری است، وقتی به بحث مهارت‌های ذهنی می‌رسیم، کار بسیار دشوارتر است. عموم فرصت‌هایی که در زمینه یادگیری این مهارت‌ها وجود دارد اعم از کتاب و کلاس و کارگاه، دید مهارتی ندارند و بیشتر به دید دانش، به این حوزه‌ها توجه شده است. به عبارت دیگر، حتی در رویدادهای آموزشی ما هم، کارگاه دیگر معنای کاربرد **بودن** را در خود ندارد.

"مهارت‌های بین فردی" یکی از مهارت‌های اساسی زندگی جمعی است که برای دانشجویان با توجه به چالش‌های فرا روی آنها امری ضروری محسوب میشود. مهارت‌های ارتباط بین فردی شامل "توانایی کار کردن با دیگران، توسعه دوستی‌ها و روابط از طریق برقراری ارتباط، همکاری، همدلی و گفتگو" است و به طور اخص، شامل توانایی فرد برای برقراری ارتباط کلامی و غیر

ارتباطی از طریق برگزاری کارگاههای تخصصی یا واحد درسی در بدو ورود و حین تحصیل به دانشجویان آموزش داده شود. به عنوان مثال، مهارتهای ارتباطی به عنوان یک بخش مهم و ضروری در ارائه خدمات پرستاری شناخته شده است و مباحث مختلفی درمورد این که ارتباط مؤثر، پایه و اساس کیفیت خدمات و مراقبتها را تشکیل میدهد، همواره مطرح بوده است. امروزه آموزش علوم پزشکی از آموزشهای تئوری محض به سوی کسب مهارتهای انسانی و ارتباطی معطوف شده است و این موضوع از متغیرهای مورد قضاوت در تعیین صلاحیت و توانایی شاغلین بخش بهداشت و درمان قلمداد می‌شود (۵). بنابراین، مهارتهای ارتباطی به عنوان یکی از مهمترین ویژگیهای لازم برای اینگونه مشاغل توصیف شده است (۶، ۱۱).

ارتباط، در حقیقت یک محاوره برنامه ریزی شده با اهدافی مثل جمع آوری داده، ارائه اطلاعات به بیمار، تعیین مشکلات و علائق دوطرفه، آموزش، فراهم کردن حمایت و مشورت یا درمان است. برقراری ارتباط صحیح، اثرات مثبتی بر بیماران دارد از جمله بهبود علائم حیاتی، کاهش درد و اضطراب، افزایش رضایتمندی، ارتقای پیامدهای درمانی و مشارکت بهتر در برنامه های درمانی. از سوی دیگر، اختلال در ارتباط منجر به اشتباه در تشخیص، کاهش مشارکت بیمار در درمان و کاهش میزان ارائه اطلاعات از سوی بیماران می‌شود (۱۲، ۱۳). با وجود این که حدود نیمی از دوره آموزش پرستاری در محیطهای بالینی صورت میگیرد و آموزش بالینی می‌تواند بستری مناسب در شکل دادن به مهارتهای حرفه ای دانشجویان پرستاری فراهم آورد، هنوز هم یکی از خلاءهای مهم در خدمات پرستاری ضعف مهارتهای ارتباطی پرستاران است (۱۳). به عبارت دیگر، در آموزش بالینی دانشجویان پرستاری پایبندی لازم به آموزش و ارزیابی مهارتهای ارتباطی دیده نمی‌شود. ضروری است در برنامه های درسی پرستاری، آموزش مهارتهای ارتباطی به طور جدی مورد بازنگری قرار گیرد. ارتباط مؤثر با بیمار و اطرافیان او به عنوان مهمترین ویژگی لازم برای افراد شاغل در مراقبتهای بهداشتی اولیه

کلامی است (۸) و اصطلاحاتی از قبیل مهارتهای اجتماعی، شایستگی اجتماعی، مهارتهای مردمی، مهارتهای نرم، خودکارآمدی اجتماعی و هوش اجتماعی اغلب برای توصیف این مهارت به کار می‌روند و در چهار بعد حفظ و توسعه ی ارتباطات، مهارتهای ارتباطی، حل تعارض و همدلی در نظر گرفته می‌شوند (۹). فقدان مهارتها و توانایی های عاطفی- روانی و ارتباطی، افراد را در مواجهه با مسائل و مشکلات آسیب پذیر می‌سازد و آنها را در معرض انواع اختلالات روانی، رفتاری و ارتباطی قرار میدهد. عدم وجود مهارتهای روابط بین فردی میتواند منجر به اختلالات شخصیتی مانند حساسیت بین فردی، دو سوگرایی بین فردی، پرخاشگری، نیاز به تأیید اجتماعی و نبود جامعه پذیری شود (۱۰).

با توجه به این که مهارتهای روابط میان فردی به عنوان یکی از مهارتهای اساسی زندگی بر بسیاری از ابعاد زندگی دانشجویان تأثیر می‌گذارد، تعیین سطح این مهارتها در دانشجویان به عنوان گامی مهم در جهت شناسایی خلأ های موجود در این زمینه، امری ضروری به نظر می‌رسد (۱۱). با توجه به اهمیت این موضوع و همچنین قابل آموزش بودن این مهارتها به نظر می‌رسد که آموزش این مهارتها حین تحصیل و هم چنین برگزاری دوره های کارگاههای مهارت ارتباطی بین فردی برای دانشجویان از جمله کارآمدترین روشها جهت بهبود مهارتهای بین فردی آنهاست.

توانایی برقراری ارتباط صحیح در دانشجویان گروههای مختلف پزشکی به جهت تأثیر بر عملکرد آنها از اهمیت بسزایی برخوردار است. ضروریست جهت ارتقای بهره وری در سیستم بهداشتی و درمانی، مهارتهای ارتباطی در سرفصلهای درسی تمام رشته های تحصیلی گنجانده شود (۱۲). با توجه به نقش مهم کسب مهارت های ارتباطی در شیوه درمان و جلب رضایت بیمار و همچنین یکی از ابزارهای مورد نیاز برای خدمات رسانی مطلوب بهداشتی درمانی برای دانشجویان علوم پزشکی، آشنایی با مهارت های ارتباطی مؤثر است. ضرورت دارد جهت خدمت رسانی مطلوب در سیستم بهداشتی و درمانی، مهارتهای

توصیف شده است (۱۴). تحقیقات نشان می‌دهد که تجربه به تنهایی، میزان مهارت‌های ارتباطی را افزایش نمی‌دهد و جهت ارتقاء مهارت‌های ارتباطی کادر بهداشتی، گذراندن دوره‌های آموزشی ضروری می‌باشد (۱۵).

برای مدت‌ها بهره‌های هوشی به عنوان تنها شاخص اندازه‌گیری قابلیت‌های فردی در حوزه هوشی به شمار می‌رفت. اما عدم موفقیت افرادی با بهره هوشی بالا در جامعه باعث شد محققان به یافتن حلقه مفقوده این موضوع بپردازند و این حلقه مفقوده در واقع همان "هوش هیجانی" بود. استفاده هوشمندانه از سبکها در محیط کار و بخش‌های مختلف بستگی به هوش هیجانی دارد و عاملی است تاثیرگذار در افزایش توانایی شخص و پیشگیری از فرسودگی شغلی و افزایش انگیزه به کار (۱۴).

پرستاران به این علت که در معرض استرس‌های زیادی می‌باشند در معرض شدید فرسودگی شغلی قرار دارند. از طرف دیگر، "مهارت هوش هیجانی" و سبکهای کارآمد مقابله با استرس، فراهم‌کننده و زمینه‌ساز محیطی آرام و مثبت در جهت آرامش بیماران و پرستاران است (۱۵). تلاش برای تقویت مهارت هوش هیجانی و مهارت سبکهای مقابله با استرس، نقش مؤثری در ایجاد محیطی آرام و مثبت در جهت بهبود بیماران خواهد داشت. با توجه به وجود ارتباط هوش هیجانی با سبک مقابله‌ای کارآمد و مؤثر (مسئله محور) که پرستاران را در مقابل استرس‌زاهای شغلی و بروز اختلالات روان‌شناختی محافظت می‌نماید، می‌توان از هوش هیجانی به عنوان یک الویت در برنامه‌ریزی جهت رویکرد‌های آموزشی و بالینی استفاده نمود (۱۶).

مهارت‌های معنوی

"معنویت" یکی از ابعاد ذاتی وجودی انسان و مشترک میان تمام انسانهاست. رابطه‌ی فرد با خدا و قدرت متعال، واگذاری امر به او، اعتماد به قدرت و هدایت همه‌جانبه‌ی او را با عنوان "معنویت" تعریف کرده‌اند. این بعد مانند سایر ابعاد شناختی، عاطفی و روانی حرکتی، موضوعی تربیتی است. معنویت، ارتباط عمیقی با فضایل انسانی نظیر بخشندگی، مهربانی و شفقت دارد و به لحاظ سلامت روانی باعث فروکشی اضطراب و کاهش

احساس تنهایی و نیز سبب افزایش عزت نفس، توانایی ارتباط و شایستگی روانی می‌گردد (۱۶). جهت پرورش معنویت، دروس طراحی شده در نظام‌های تعلیم و تربیت، می‌تواند بهترین موقعیت را برای تبلور و رشد آن در افراد فراهم سازد. اما اغلب برنامه‌ها و دروس طراحی شده نسبت به این بعد حیاتی بی‌توجه بوده‌اند (۱۷). مراکز آموزشی نقش مستقیمی در ایجاد و ارتقای مهارت‌ها و عملکردهای معنوی دارند و مربیان و استادان این مراکز از طریق آگاهی‌دادن به دانشجویان، ایجاد تمایل جهت تغییر رفتار، سوق‌دادن دانشجویان به انگیزه‌های درونی، حل مسائل، متعهد بودن در مسیر حرکت متعالی و آگاهی از بروز مسائل و مشکلات می‌توانند هوش معنوی را در دانشجویان توسعه دهند (۲).

از آنجایی که می‌توان علم و معنویت را در قالب بحث‌های برنامه‌ریزی شده ارائه داد و محتوای درس را با مهارت‌های معنویت ادغام کرد (۱۷)، می‌توان مهارت‌های معنوی دانشجویان را با توجه به نیازهای آنها شناسایی کرد و در سرفصل واحدهای درسی گنجانده و به این وسیله آنها را ارتقا داد و با ایجاد این دانش و مهارت در دانشجویان به ارتقاء سلامت معنوی، کنترل ترس، افزایش اعتماد به نفس، عزت نفس، توانایی ارتباط، شایستگی روانی، یادگیری عمیق دروس و پرهیز از نمره محوری (نظرنویسنده) و درنهایت خدمت صادقانه به مردم کمک کرد (۲).

از طرف دیگر، یکی از راه‌های شاد بودن و هدفمند کردن زندگی داشتن روحیه خودباوری است (۱۸). این باید به عنوان یکی از مسائل مهم تربیتی و پرورشی مورد توجه مربیان و استادان قرار بگیرد و شیوه‌های آموزشی جهت درونی‌کردن آن در دانشجویان به کار برده شود. با توجه به یافته‌های مطالعه، اعتماد به نفس در دانشجویان بیشتر وابسته به عناصر بیرونی بوده و آنان در طول دوران زندگی از آموزش اصولی جهت درونی‌کردن این ویژگی مهم برخوردار نبوده‌اند.

مهارت‌های بهداشتی

"بهداشت فردی" که خود شامل عادات بهداشتی غذایی و مهارت‌های مراقبت از خود می‌گردد شخص را در رسیدن به حد

شامل مدیریت زمان، درک مطلب، تمرکز حین مطالعه، سرعت مطالعه و یادداشت برداری است. دانشجویان در مدت تحصیل خود با حجم بسیار متنوع، وسیع و دشواری از اطلاعات مواجه می‌شوند و نداشتن عادات مطلوب مطالعه تاثیر مستقیم و منفی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان و در نهایت بر آینده شغلی آنها دارد (۲۳).

در نظام آموزشی ما، دانشجویان در طول و پایان هر ترم با انواع آزمون‌ها ارزشیابی می‌شوند؛ اما هیچ آموزشی در مورد نحوه مطالعه و امتحان دادن به آنها نمی‌شود. آنها معمولاً با همان شیوه مطالعه در دبیرستان به مطالعه ادامه می‌دهند و اکثر آنها در پایان دوره‌ی تحصیلی دانشگاهی روشهای مطالعه را به خوبی کسب نکرده‌اند و با آزمایش و خطا در این زمینه تجاری کسب می‌کنند. مطالعه ثمربخش به دو عامل علاقه به مطلب خواندنی و کاربرد ماهرانه‌ی فنون مطالعه بستگی دارد (۲۴). مهارت مطالعه روشی برای کدگذاری، ذخیره‌سازی، نگهداری و بازگویی و استفاده از اطلاعات به روش منطقی، مؤثر و کافی می‌باشد. مهارت مطالعه با کاهش خستگی، اضطراب، صرفه‌جویی در وقت و افزایش انگیزه‌ی دانشجویان، موجب یادگیری بهتر و پیشرفت تحصیلی آنها می‌شود (۲۶) و با به کارگیری دانستن آن میتوان راندمان مطالعه را بالا برد (۲۷). راهبردهای مطالعه و یادگیری، با تسهیل یادگیری، عملکرد تحصیلی دانشجویان را بهبود می‌بخشد. شناخت این راهبردهای مطالعه گامی اساسی برای مداخلات آموزشی مناسب می‌باشد. برنامه ریزان آموزشی توجه ویژه‌ای به عوامل مؤثر بر یادگیری دارند و لازم است از مهارتها و الگوهای مطالعاتی و منابع مورد استفاده-ی دانشجویان مطلع باشند تا با شناخت نقاط قوت و ضعف مهارتها، امکان تغییر برنامه در جهت پیشرفت تحصیلی و دستیابی به هدفهای آموزشی را فراهم نمایند (۲۴).

از آنجایی که دانشجویان در دانشگاه درمقایسه با دبیرستان با حجم عظیمی از مطالب درسی مواجه می‌باشند که برای یادگیری و به خاطر سپردن آن‌ها باید وقت زیادی را اختصاص دهند و با توجه به محدود بودن وقت و اینکه

مطلوبی از سلامت یاری می‌کند. ورزش، عادات غذایی مناسب، استفاده از روشهای مناسب مقابله با استرسها از مهارتهایی هستند که افراد برای ارتقاء رفتارهای بهداشتی خود از آنها استفاده می‌کنند. در واقع یکی از راههای رسیدن به عملکرد صحیح بهداشتی تغییر سبک زندگی و ترک عادات غلط بهداشتی می‌باشد. در این میان نقش سازمانهای تربیتی در ارائه الگوهای مناسب رفتاری بسیار مهم می‌باشد. پژوهش نشان می‌دهد که عادات غذایی صحیح و مهارتهای مراقبت از خود در دانشجویان به درستی شکل نگرفته است و این امر ضرورت توجه به آموزش بهداشت و مهارتهای بهداشتی را در برنامه‌های آموزش پزشکی نشان می‌دهد (۱۹).

انسانها برای مقابله سازگارانه با استرسها، موقعیت‌های مختلف و کشمکش‌های زندگی به مهارتهایی نیاز دارند که آنان را توانمند سازد و ضامن سلامت روانی آنها باشد (۲۰). علاوه بر این، دانش آموختگان علوم پزشکی قرار است در محیط‌های بالینی که پرسترس می‌باشند مشغول به کار شوند و گذر از زندگی دانشجویی به زندگی کاری پر آشوب و تنش‌زا در محیط بالین مرحله‌ای دشوار، سخت و پرتلاطم است که باعث بروز تنش فراوانی در دانش آموختگان علوم پزشکی می‌شود. کسب مهارتها و توانمندی‌ها و صلاحیتهای خاص در این حیطه می‌تواند فرآیند گذار را تسهیل نماید (۱۴).

مهارت‌های درسی و تحصیلی یا مهارتهای پایه و بنیادین

آنچه در دوران دانشجویی بیشترین تاثیر را بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد، "مهارتهای عمومی مطالعه، یادگیری و به یاد آوردن مطالب آموخته شده" است. خواندن و مطالعه به مهارت خاص نیاز دارد که فقدان آن مشکلاتی برای فراگیران به وجود می‌آورد. دانشجویانی که آگاهی کاملی از این شیوه‌ها دارند متناسب با هدف خود از مطالعه، محتوای مورد مطالعه، موضوع و نوع مطلب، از روش مناسب مطالعه استفاده می‌کنند (۲۱). متخصصان بر این عقیده‌اند فراگیرانی که فعالانه در فرآیند یادگیری مشارکت دارند و با علاقه یادگیری را دنبال می‌کنند احتمال موفقیت و پیشرفت و خود جهت‌دهی (نظر نویسنده) بیشتری دارند (۲۲). عمده‌ترین مشکلات مطالعه‌ای

کتابهای ترجمه شده برای آنها به سهولت فراهم شده است چشم و گوش بسته و بی چون و چرا نپذیرند و صحت و سقم آن را بررسی نمایند.

توانایی حل مسئله و تصمیم‌گیری در مورد مشکلات بیمار برای ارائه یک مراقبت مناسب، ضروری است. با استفاده از "تفکر نقادانه، مراقبت دهنده قادر خواهد بود تصمیم صحیحی اخذ نموده و در فرآیند مراقبت، خدمات ارزنده تری ارائه نماید. بیشتر تحقیقاتی که در داخل و خارج کشور صورت گرفته است مؤید این نکته‌اند که تکامل مهارت‌های تفکر نقادانه در دانشجویان ضعیف است (۳۲). تفکر نقادانه، فرآیندهای شناختی مداوم و فعالی است که در آن فرد، بر اساس اصول و روشهای خاص موضوعات را جستجو و تجزیه و تحلیل میکند، ایده‌های پیچیده را تفسیر نموده، همه زوایای یک موقعیت را در نظر می‌گیرد و یا درباره آن بحث میکند و در نهایت به قضاوت می‌پردازد (۲۹). از این رو، استفاده از روشهای فعال یادگیری و مشارکت فعال فراگیران در فرایندهای آموزشی و کار آموزی، ایجاد بحث در کلاس، استفاده از روش بارش افکار و به چالش کشیدن فراگیران، تعدیل نقش استاد به سمت مدیر جلسات و هماهنگ کننده پیشنهادات به جای سخنران محض، کاهش حجم دروس در هر نیم سال تحصیلی، و حذف واحدهای غیر ضروری توصیه می‌شود.

به عنوان مثال، ارتقاء مهارت‌های تفکر نقادانه یکی از اهداف آموزش عالی و یک قابلیت مورد انتظار برای دانشجویان پرستاری است که ضرورت دارد در دوران تحصیل پرورش یابد و بعد از کسب تجارب آموزشی و اشتغال به حرفه پرستاری، رشد و توسعه یابد (۳۳). تفکر نقادانه پرستاران را قادر می‌سازد که درباره مسائل و مشکلات مربوط به بیمار به درستی استدلال و قضاوت نمایند. اقدامات و مداخلات صحیح پرستاری نیاز به پرستاری دارد که درست بیاندیشد، قادر به استدلال در شرایط مختلف باشد و تفکر خود را در مسیری منظم و موثر که نتیجه آن حل مشکلات است هدایت نماید (۳۴).

دانشجویان لازم است در یادگیری مطالب درسی به خود متکی باشند، دانستن و به کار بردن مهارت‌های مطالعه می‌تواند در ایجاد رضایت و همچنین موفقیت تحصیلی آنها نقش بسزایی داشته باشد (۲۵). اکثر دانشجویان در زمینه مدیریت زمان، تمرکز حین مطالعه، سرعت مطالعه، یادداشت برداری، عادات مطالعه و درک مطلب عملکرد نامناسبی دارند (۲۸). ضرورت آموزش مهارت‌های مطالعه به دانشجویان در حد آموزش کارگاهی و یا به شکل ارائه واحد درسی در ابتدای ورود به دانشگاه محسوس است.

امروزه مراکز آموزشی، با انتقال فراوان مفاهیم علمی و تمرینهای تکراری و ارائه بیش از حد دانش و اطلاعات، فرصت اندیشیدن را از یادگیرندگان گرفته‌اند. کاملاً بدیهی است که در جهان پیچیده کنونی انتقال اطلاعات برای حل مسائل، کافی نیست؛ بلکه برای یادگیرندگان باید شرایط اندیشیدن نیز فراهم گردد و این با تغییر روشهای آموزشی سنتی و تقویت "مهارت‌های تفکر نقادانه و سنجشگرانه"^۴ امکان پذیر می‌باشد (۳۰). باید نقش مراکز آموزشی به عنوان منبع اطلاعات و اساتید به عنوان انتقال دهنده اطلاعات تغییر یابد و دانشجویان به جای حفظ کردن اطلاعات ارائه شده و جزوه محوری (نظر نویسنده)، مهارت خود را در تفکر و استدلال افزایش دهند و پس از تحلیل و پردازش اطلاعات آنها را به کار ببندند (۳۱) و هر نوع اطلاعاتی را با توجه به اینکه امکان دسترسی به پایگاههای اطلاعاتی، سایتهای خبری، رسانه‌های اجتماعی و

^۴ نویسنده این اصطلاح را به عنوان معادل عبارت انگلیسی "critical thinking" به کار برده است؛ گرچه برخی معادل‌ها، مثلاً "تفکر انتقادی"، نسبتاً پرکاربردترند. به نظر می‌رسد که معانی "خرده‌گیری" و "عیب‌جویی" و "تمایل بیش از حد به مخالفت" همواره در هاله‌ی معنایی کلمه "انتقادی" حضور دارند. اما کلمه ی "نقد" به معنای دقیق کلمه حاوی "خرده‌گیری" و "عیب‌جویی" و "تمایل بیش از حد به مخالفت" نیست. از سوی دیگر وقتی به معنای دقیق "critical thinking" دقت می‌کنیم، می‌بینیم که نه تنها عیب‌جویی و... در آن جایی ندارد بلکه دقیقاً نسبت به اجتناب از این ویژگی‌ها هشدار داده می‌شود. بنابراین بهتر است در ترجمه ی "Critical" از واژه‌ای استفاده کنیم که یقین داشته باشیم آن معانی اضافه و منفی را به ذهن متبادر نمی‌کند و به نظر نویسنده واژه ی "سنجشگرانه" واجد چنین خصوصیتی می‌باشد.

بوده است. لذا، برگزاری دوره‌های آموزشی کوتاه مدت و مستمر و نیز تهیه جزوه‌ها، مطالب آموزشی و راهنماهای استفاده از منابع چاپی و الکترونیکی ضروری به نظر می‌رسد و در این زمینه همکاری کتابخانه و دانشگاه در آموزش سواد اطلاعاتی بسیار اساسی است (۳۹).

از زمان پیدایش وب و پیشرفت چشمگیر آن شاهد استفاده فزاینده از منابع اطلاعاتی الکترونیکی هستیم (۴۰). و مسیرهای دستیابی به اطلاعات علمی کم و بیش از حالت سنتی خارج و وارد عرصه‌های نوین شده است که گام آغازین ورود به این عرصه، آشنایی با فن آوری اطلاعات و مهارت‌های مورد نیاز در این حوزه است. این مهارت‌ها شامل قابلیت‌هایی است که فرد بتواند به واسطه آنها به تشخیص نیاز اطلاعاتی خود بپردازد؛ از میان انبوه اطلاعات، مناسب‌ترین منبع اطلاعات را با راهبرد جستجوی موفق برای رفع نیازهای اطلاعاتی خاص خود انتخاب کند؛ اطلاعات مورد نیاز خود را مکان‌یابی و ارزیابی کند و در نهایت از اطلاعات استفاده نماید (۴۲). بنابراین، علاوه بر آشنایی با مهارت‌های جستجو، استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی، کتابخانه‌های دیجیتال، و نرم افزارهای بازیابی اطلاعات برای محققان و دانش پژوهان ضروری است (۴۱).

با توجه به اهمیت دسترسی دانشجویان، استادان و محققان حوزه علوم پزشکی به اطلاعات روزآمد و جامع، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کتابخانه دیجیتالی پزشکی را از سال ۱۳۸۷ برای استفاده بسیاری از محققان و دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی تاسیس کرده است. این کتابخانه دارای تعدادی از مهمترین و معتبرترین پایگاه‌های اطلاعاتی پزشکی جهان است که به صورت پیوسته دسترس پذیر است و تمام دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور به این کتابخانه دسترسی دارند. پایگاه‌های اطلاعاتی علوم پزشکی مورد اشتراک کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از جمله منابع معتبر و مهم حاوی اطلاعات علمی هستند که سالانه بودجه هنگفتی برای خرید و اشتراک آنها صرف می‌شود. از سوی دیگر، داشتن مهارت در جستجوی اطلاعات از این پایگاه‌ها لازمه کار موفق

ضرورت پرداختن به تفکر نقادانه در آموزش علوم پزشکی در پاسخ به تغییر سریع محیط مراقبت بهداشتی مورد تأکید قرار گرفته است (۳۵). زیرا از طرفی رایج مراقبت‌های پرستاری با کیفیت بالا، نیازمند تفکر نقادانه است و از طرف دیگر، پیچیدگی مراقبت‌های کلینیکی سبب می‌شود که فرآیند کاملاً خطی تفکر نتواند منجر به نتیجه‌گیری صحیح گردد (۳۶). از پیامدهای منفی ناشی از فقدان تفکر نقادانه در پرستاران میتوان به سرکوب استقلال و قدرت تفکر، روزمرگی و تنزل علمی، عملکرد کلیشه‌ای و غیرمستدل، قضاوت و نتیجه‌گیری‌های غلط (نظر نویسنده)، مراقبت و آموزش نامطلوب، رکود و بی‌ثباتی سازمان، ارتباطات نامناسب و مخرب بین فردی و حرفه‌ای، اضطراب در مواجهه با موقعیت‌های ناآشنا، افزایش خطاهای گروه درمان و نهایتاً آسیب به سلامت انسان و خطرات جانبی در جامعه اشاره کرد (۳۷).

با اشاعه فن آوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطاتی، امکانات جدیدی برای توسعه جوامع در ابعاد مختلف گشوده شده است که برای استفاده از پتانسیل آنها مجموعه‌ای جدید از صلاحیت‌ها (مهارت، دانش و نگرش) مورد نیاز است. در سال ۲۰۰۷، یونسکو مدیران کل را به حمایت بیشتر از "سواد رسانه-ای و اطلاعاتی" با هدف ارائه فرصت به کاربران برای قضاوت آگاهانه در رابطه با رسانه و منابع اطلاعاتی و گسترش مشارکت مدنی در رسانه‌ها، دعوت نمود (۳۸). سواد اطلاعاتی بر اهمیت دسترسی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات اشاره دارد. دامنه آن به دربرگرفتن همه نوع اطلاعات و محتواها گسترش یافته است. اما سواد رسانه‌ای بر توانایی فهمیدن، ارزیابی و به کار بردن رسانه‌ها تأکید دارد. علیرغم وجود روش‌های نوین در جمع‌آوری اطلاعات، هنوز استفاده از کتابخانه‌ها و روش‌های سنتی کسب اطلاعات در اولویت است. بنابراین، کتابخانه‌ها باید نقش خود را باز تعریف کنند و متخصصان کتابخانه‌ای باید به شدت آموزش و مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی کاربران را ارتقاء دهند. بهترین روش انتقال مهارت‌های سواد اطلاعاتی از طریق آموزش

محققان علوم پزشکی است که با سلامت و بهداشت انسانها سروکار دارند. از این رو، رفع موانع موجود در راه آشنایی و استفاده از این پایگاهها و مهارت آموزی برای جستجوی هدفمند و کارآمد اطلاعات از این پایگاهها برای دانشجویان دانشگاههای علوم پزشکی ضرورت دارد (۴۲). این کار باید در قالب برگزاری دوره های آموزشی و کلاسهای سواد اطلاعاتی پیگیری شود. گنجاندن یک واحد درسی مستقل تحت عنوان "آشنایی با شیوه‌های جستجو" سبب می‌شود تا دانشجویان علاوه بر آشنایی با مهارت‌های کار با رایانه و نرم افزارهای سودمند، با اینترنت و فنون جستجو نیز آشنا شوند.

مهمترین مانع در استفاده از اینترنت عدم آشنایی به زبان انگلیسی ذکر شده است (۳۹). امروزه یادگیری زبان انگلیسی یک ضرورت انکار ناپذیر است چراکه زبان انگلیسی، زبان علم است و آموزش رشته‌های مختلف در سطوح عالی و تولید علم به زبان انگلیسی صورت می‌گیرد. زبان انگلیسی کلید دنیای علم و فن‌آوری است. حدود ۹۵٪ مقالات علمی منتشر شده، به زبان انگلیسی است. تقریباً همه کنفرانسهای بین‌المللی به زبان انگلیسی برگزار می‌شوند. یادگیری زبان انگلیسی شانس بدست آوردن شغل بهتر را افزایش می‌دهد. علاوه بر آن، دردنیایی که پیشرفت وسایل ارتباط جمعی رفته رفته آن را به دهکده‌ای فرضی بدل می‌کند، نیاز به زبانی مشترک برای برقراری ارتباط و پیشبرد اهداف علمی اجتماعی بشر، بیش از پیش احساس می‌شود. بنابراین، یادگیری زبان انگلیسی به یادگیری زبان ارتباط مردم دنیا بدل شده است. هم چنین، با یادگیری زبان انگلیسی می‌توان محقق بهتری بود.

از طرف دیگر، پژوهش و آموزش از هم تفکیک ناپذیرند. یکی از مولفه‌های اصلی رسالت آموزش عالی پژوهش است که امروزه بسیار مورد توجه قرار گرفته است. چرا که پژوهش با نوآوری رابطه مستقیم دارد و بنابراین نه تنها در حفظ و بقاء جوامع بلکه در توسعه و پیشرفت آن نقش کلیدی ایفا می‌کند. بنابراین توجه به مهارت‌های پژوهش و آموزش آن در آموزش عالی ضروری به نظر می‌رسد (۴۴). "پژوهش" قابلیت و انگیزه

لازم برای آموزش را به وجود می‌آورد و آموزش ایده‌های نو را برای برنامه‌های پژوهشی به ارمان می‌آورد (۴۳). بدیهی است که متولی تولید علم، دانشگاهها و مراکز پژوهشی هستند که باید علم تولیدی را به فن‌آوری تبدیل نمایند و پس از تولید انبوه در مراکز صنعتی، کارآفرینی و اشتغال را به همراه آورند. این امر میسر نخواهد شد مگر آنکه عنصر کلیدی و محرک این امر که سرمایه انسانی، به خصوص در حوزه تحصیلات تکمیلی است با برنامه منسجم به ملزومات علمی و عملی تجهیز شود.

فراهم نمودن پشتوانه‌های محتوایی و ساختاری در امر پژوهش برای دانشجویان قبل از ورود به مرحله پژوهش، حیاتی و ضروری به نظر می‌رسد تا دانشجویان به مرور با کسب دانش تخصصی لازم و مهارت‌های پژوهشی مناسب، در هر مرحله از تحصیل مجهز به توانمندیهای لازم جهت تبدیل شدن به سرمایه‌های ارزشمند گردند. این امر نیازمند برنامه‌ریزی و توجه ویژه به برنامه درسی در هر مقطع می‌باشد (۴۴).

اساتید از دوره کارشناسی نقشی کلیدی در فراهم کردن زیر ساخت پژوهشی در دانشجویان و هدایت آنها در مسیر پژوهش برعهده دارند تا آنها را به تدریج با مهارت افزایشی، برای افزایش استقلال در پژوهش آماده نمایند. از جمله مهارت‌های پژوهشی دانشجویان برای ورود به عرصه‌ی پژوهش می‌توان به تفکر انتقادی، دانش پایه پژوهش (شناخت روشهای پژوهش، شیوه تحقیق، داشتن ایده مناسب، تعریف صحیح جامع و مانع حیطه پژوهش)، اخلاق پژوهش (دوری از سرقت ادبی و سوء استفاده از آثار و اختراعات دیگران)، مهارت مسئله‌یابی و مسئله‌سازی (تلاش کند تا مسئله یا موضوع پژوهشی خویش را بر اساس نیاز روز جامعه بیابد و پژوهش خود را از آن نقطه آغاز نماید)، مهارت پیشینه‌یابی (مطالعه پیشینه به محقق کمک میکند تا بینش عمیقی نسبت به جنبه‌های مختلف موضوع تحقیق کسب کند و خلا موجود در آنها را بسته به نیازهای روز جامعه کشف کند)، مهارت‌های مطالعه و درک مطلب (پژوهشگر باید بیاموزد که نباید وقت خود را به مطالعه هر اثری اختصاص دهد، بلکه به فراخور نیاز پژوهشی، همواره باید ارتباط خود را با منابع مرجع

تحقیق کارشناسی، فرصت مطالعاتی، یا کارآموزی، به دنبال کسب تجربه باشند و این مهارت‌ها را از طریق واحدهای عملی دانشگاهی به دست آورند. این مسئله، دانشجویان را به مهارت‌های درون‌فردی مجهز می‌کند. چنین تجربیاتی بهترین آماده‌سازی برای چالش‌ها، پیچیدگی‌ها، و ابهامات دنیای کار بعد از دانشگاه است. یکی از ویژگی‌های آموزش پزشکی لزوم یادگیری تعداد زیادی از "مهارت‌های عملی (بالینی)" در کنار حیطه‌های دانشی و نظری می‌باشد. بسیاری از دانشجویان علوم پزشکی در برخورد‌های اولیه خود با بیماران اضطراب دارند و این اضطراب اغلب مربوط به انجام مهارت‌های عملی است.

مهارت‌های عاطفی

ردپای هیجانات را می‌توان به طور مستقیم و غیر مستقیم در تمام لحظه‌های زندگی افراد جستجو کرد. پژوهش‌های روانشناختی از دهه‌های میانی قرن بیستم به ویژه در سال‌های ۱۹۸۰ به بعد، به "هیجان" به عنوان عامل مهم و موثر در رفتار سازشی و تعامل‌های اجتماعی شناخت خود و دیگران و شایستگی‌های اجتماعی می‌نگرند (۴۶). با پیدایش سازه‌هوش هیجانی در اوایل دهه ۱۹۹۰، بینش مثبت نگر نسبت به هیجان‌ها ایجاد شد (۴۷).

افرادی که از هوش عاطفی قوی برخوردارند، از نظر اجتماعی متعادل، شاد و سرزنده‌اند و هیچ گرایشی به ترس یا نگرانی ندارند و احساسات خود را به طور مستقیم بیان می‌کنند و راجع به خود مثبت فکر می‌کنند. آنها ظرفیت چشمگیری برای تعهد، پذیرش مسئولیت و قبول چارچوب اخلاقی دارند و در رابطه خود با دیگران بسیار دلسوز و با ملاحظه‌اند و از زندگی عاطفی غنی و مناسبی برخوردارند. آنها هم چنین با خود بسیار راحت برخورد می‌کنند (۴۸). و از آنجاییکه هوش هیجانی سعی دارد افراد را به خود کنترلی مبتنی بر خودآگاهی برساند، می‌توان نتیجه گرفت که افراد دارای هوش هیجانی می‌توانند از هیجانها و شناخت، درک، تنظیم و کنترل هیجانها به نفع خود و روابط خود با دیگران استفاده کنند (۴۸). لذا، آموزش هوش هیجانی با بالا بردن شناخت فرد از خودش و دیگران به ارتباط با دیگران و سازگاری و انطباق با محیط پیرامون که برای موفق

و اصلی حفظ کند)، مهارت‌های جمع‌آوری اطلاعات (استفاده از ابزار مناسب جمع‌آوری اطلاعات در تسهیل مراحل پژوهش و کیفیت آن تأثیرگذار است)، مهارت نگارش مستندات پژوهشی، مهارت ارائه، ارزیابی و ارزشیابی، تلاش در ترویج و انتشار نتایج آن برای مخاطبان و ایجاد بستر نقد و گفتگو برای به کار گرفتن آنها اشاره کرد (۴۵). همچنین در محورهای دیگر، موضوعات مربوط به مهارت‌های فردی پژوهشگر در انجام پژوهش، مبانی دانش متدولوژی و آنالیز داده‌ها و موضوعات خاص در پژوهش مانند موضوعات اخلاقی، مالکیت و بودجه در پژوهش را شامل می‌شود.

دانشجوی پژوهشگر در محیطی تربیت شده است که پژوهشگری فرهنگ سازمانی آن است و استاد پژوهشگری نیز در اختیار دارد و نظام درسی آن ساختاری دارد که زمینه مشاهده دقیق پدیده‌های پیرامون خود، روحیه پرسشگری و تحقیق و کشف را برای دانشجو فراهم می‌کند. توسعه‌ی تفکر پژوهشی بستگی به این دارد که نگرش مدیران، معلمان و دست اندکاران آموزشی گرایش و روندی پژوهشگرانه داشته باشد و کشف حقیقت به روش علمی را در برنامه درسی خود داشته باشند. وقتی دانش در حد محفوظات دانشجو مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و آزمون‌ها چندگزینه‌ای و محدود به کتب درسی و جزوات می‌باشند و نمره مبتنی بر محفوظات، ملاک میزان سواد دانشجو قلمداد می‌شود و هدف از یادگیری رسیدن به قبولی و ارتقاء به سطح بالاتر است، پرورش روحیه پژوهشگری مغفول می‌ماند. بنابراین، می‌توان گفت کلیه عناصر برنامه‌های آموزشی از قبیل محتوای مورد آموزش، روش تدریس، روش ارزشیابی و فضای حاکم بر محیط آموزشی در این امر دخیل می‌باشند. با توجه به وضع موجود می‌توان گفت که نظام آموزشی فعلی در راستای پرورش و توسعه روحیه‌ی پژوهشی به طور مطلوب عمل نکرده است.

مهارت‌های حرفه‌ای یا مهارت‌های تخصصی و عملی مربوط به محیط کار

هر حرفه‌ای مهارت‌های خاص خود را می‌طلبد. وقتی که دانشجویان در حال تحصیل در دانشگاه هستند باید از طریق

نتیجه گیری

نتایج مطالعه نشان داد که دانشجویان علوم پزشکی نیاز مبرمی به کسب مهارت‌های زندگی دارند و کسب این مهارت‌ها مشارکت همه جانبه سازمان آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و خانواده‌ها را می‌طلبد. نیازهای زندگی امروز، تغییرات سریع اجتماعی و فرهنگی، شبکه گسترده و پیچیده ارتباطات انسانی، گستردگی و هجوم منابع اطلاعاتی، انسانها را با چالشها، استرسها و فشارهای متعددی روبرو نموده است که مقابله ی مؤثر با آنها نیازمند توانمندیهای فردی، روحی روانی و اجتماعی می‌باشد و فقدان این مهارت‌ها، انسان را در مواجهه با مسائل و مشکلات آسیب‌پذیر می‌سازد و آنها را در معرض انواع اختلالات روانی، اجتماعی و رفتاری قرار می‌دهد. امروزه، برای موفقیت در هر حرفه‌ای، افزون بر مهارت‌های تخصصی و دانشگاهی، مجموعه‌ای از مهارت‌های دیگر مورد نیاز است که با عنوان مهارت‌های نرم یا غیرفنی شناخته میشوند. این مهارت‌ها در واقع توانایی افراد را در روبرو شدن با شرایط و مسائلی که در محیط کار و تحصیل با آن برخورد می‌کنند افزایش می‌دهد. از این رو، به جای توجه صرف به مسایل آموزشی، برنامه درسی باید به سمت حیطه‌های پرورشی نیز هدایت شود. ایجاد برنامه های آموزشی و پرورشی برای دانشجویان، تغییر برنامه ی آموزشی و هدایت آن به سمت حیطه‌های پرورشی، طراحی کارگاههای کاربردی جهت تقویت مهارت‌ها در طول ترمهای تحصیلی، توجه به نیازها و دیدگاه دانشجویان به جای توجه صرف به مطالب آموزشی، شناسایی مسائل و مشکلات دانشجویان و تحلیل وضعیت تحصیلی آنان باید مورد اهتمام دست اندرکاران برنامه‌های آموزشی قرار گیرد. مهارت آموزی و برنامه ریزی برای توسعه مهارت‌های زندگی، زمانی شکل می‌گیرد که علاوه بر نگرش دانش محور که نیاز به آن انکارناپذیر است نگرش مهارت محور هم در تدوین محتواهای آموزشی وجود داشته باشد.

مهارت‌های نرم و نهادینه کردن آنها باید همانند کشور مالزی که از سال ۲۰۰۶ این کار را در آموزش عالی شروع کرد جزء

شدن در برآوردن خواسته‌های اجتماعی لازم است منجر می‌گردد (۴۹). لذا، ضرورت آموزش مهارت‌های هوش هیجانی برای مقابله با چالش‌های زندگی امروزی بر همگان روشن است و اهمیت آن به حدی است که از آن به عنوان "جنبش سوادآموزی هوش هیجانی" یاد می‌شود (۵۰).

از آنجا که هوش هیجانی شکلی از هوش اجتماعی است، بر طبق تحقیقات اگر فرد از لحاظ هوش هیجانی توانمند باشد، بهتر می‌تواند با چالش‌های زندگی مواجه شود و سلامت روانی بهتری خواهد داشت (۵۱).

اگر قرار است که دانشگاه به گفته امام (ره) کارخانه آدم سازی باشد و تربیت جوانان، این وارثان آینده و آینده‌سازان کشور مهمترین رسالت دانشگاه و اساتید باشد، باید تلاش کرد افرادی متخصص و متعهد تربیت شوند به طوری که جامعه را به سمت صواب رهنمون سازند (۵۲). آنچه در حال حاضر در اکثر دانشگاه‌های ما رایج است این است که نه تنها آموزش به علت افزایش فشار کاری پژوهشی و آموزشی اساتید به معنای واقعی کلمه مغفول واقع شده است، بلکه کیفیت آموزش نیز تا حد زیادی فدای کارهای پژوهشی مورد انتظار از اساتید شده است. از آنجاییکه رفتار و کردار اساتید زیر ذره بین دانشجویان قرار دارد و آنها بهترین الگوی عملی برای دانشجویان خویش می‌باشند، توصیه می‌شود در درجه اول فشار آموزشی و پژوهشی تا حد امکان از روی اساتید برداشته شود و جلساتی برای توانمندسازی اساتید از جنبه‌های مختلف مهارتی و بصیرتی نظیر مهارت‌های زندگی، شغلی، فرهنگی، دینی، سیاسی، اجتماعی و خانوادگی به صورت نظامند، هدفمند و زنجیره وار و در دوره‌های کوتاه مدت با استفاده از متخصصین توانمند در هر یک از این زمینه ها طراحی شود و برون‌داد این جلسات در رفتار اساتید رصد شود و بازخورد های لازم از اساتید در بسترهای مختلف آموزشی گرفته شود. پس از رفع موانع در بسترهای آموزشی جهت به ظهور رساندن این توانمندیها و ارتقا انگیزه در آنها، می‌توان انتظار داشت که اساتید توانمند بتوانند دانشجویان توانمند تربیت نمایند.

عملی و مهارت‌های زندگی فراگیران از نو سازمان دهی شود هر چند بینان ها و زیرساخت‌های نظام آموزشی کشور هنوز مجال اجرایی شدن همه آنها را در اختیار ما قرار نمی‌دهند. از طرف دیگر، برای فراگیران نهادینه کردن این مهارت‌ها و جایگزین کردن مهارت‌های جدید با عادات غلطی که در گذشته شکل گرفته است بسیار مشکل و زمان بر می‌باشد و با توجه به مشغله کاری، خانوادگی و ذهنی زیاد به سختی زیر بار یادگیری و تمرین مهارت‌های جدید در مقطع تحصیلی که هستند می‌روند. پس چه بهتر که مقدمات یادگیری این مهارت‌های در دوره های قبل از دانشگاه پایه‌ریزی شود و در دانشگاه به تمرین بیشتر روی این مهارت‌ها و عمق بخشی به آنها و در نهایت تکمیل این مهارت‌ها پرداخته شود.

سیاست‌های آموزشی کشور از مقطع پیش دبستان به بعد متناسب با شرایط سنی و ذهنی فراگیران قرار گیرد و در برنامه درسی فراگیران گنجانده شوند. علاوه بر این، دوره‌های کارآموزی در تمامی رشته‌ها همزمان با شروع تحصیل در دانشگاه راه اندازی شود و مهارت‌های نرم خاص هر رشته به همراه مهارت‌های نرم مشترک در تمامی رشته‌ها به دانشجویان و شاغلین قدیمی یا جدیدی که این مهارت‌ها را قبلاً آموزش ندیده اند به صورت دوره‌های ضمن خدمت و به عنوان یکی از الزامات کاری که باید به آن تسلط پیدا کرد آموزش داده شود. در تجزیه و تحلیل وضعیت دانشگاه‌های کشور و نیازهای آموزش عالی کشور می توان عنوان کرد که آموزش عالی نیازها و مهارت‌های تحصیلی و شغلی رایج فراگیران را منعکس نکرده است و برنامه‌ریزی باید با تاکید بر شایستگی علمی (تخصصی)،

References

- 1- Ahmadizadeh Zahrae A. *The relationship between the hidden curriculum and citizen rearing and the educational performance of high school mal students in Minab in 90-91*. Theses. Marvdasht Islamic Azad University 2012. [Persian]
- 2- Fallahi A, Ghahramani E, Fallahi P, Zarezadeh Y. *The study of spiritual needs and its related skills in students of general health*. Journal of School Public Health and Institute of Public Health Research. 2015; 13(4):85-96. [Persian]
- 3- Parand K, Niroomand P, Faraji AA, Alizadeh A, Ahadieh N. *Developing a framework for skill training and empowering of students having a competence-centred approach*. The First international Industry and Information Technology Exports Conference. 2013. [Persian]
- 4- Khorshidi A, Farrokhi D. *Constructive factors for competence of skill learners*. Journal Management System. 2012; 1(2):131-162. [Persian]
- 5- Abolvahabi M, Roomiani Y, Zarif S. *Examining Students' Basic Skill Significant Difference in the Era of Globalization: Shahid Chamran University Case*. Quarterly of research and planning in Higher Education. 2014; 19(4):51-74. [Persian]
- 6- Niyaz Azari Q, Amooee F, Maddah MT, Barimani A. *An Evaluation of Students' life Skills in Sari Islamic Azad University*. Quarterly of Educational Psychology of Tonekabon Azad University. 2010; 1(3): 33-46. [Persian]
- 7- Robles Marcel M. *Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace*. Business and Professional Communication Quarterly. 2012; 75(4): 453-465.

- 8- Pittman KJ, Cahill M. *Pushing the boundaries of education: the implications of a youth development approach to education policies, structures and collaborations*. Commissioned paper 6, Academy for Educational Development, Washington, DC. 1992.
- 9- Fetro JV, Rgodes DL, Hey DW. *Perceived personal and social competence: development of valid and reliable measures*. The Health Educator Journal of Eta Sigma Gama. 2010; 42(1):19-26.
- 10- Badri Gargari R, Hosseini Nasab D, Haghi H. *The Study of relationship between social achievement goals and communication skills in Tabriz University Students*. Psychological Studies Quarterly. 2010; 6(3): 29-44. [Persian]
- 11- Mahmoodi, F, Feizollah Zadeh Z, Samadi Shahrak Z. *Comparing interpersonal communicative Skills among students in Tabriz University and Tabriz University of Medical Sciences*. Iranian Journal of Medical Education. 2016; 16 (47): 418-429. [Persian]
- 12- Molaee B, Mohammadi M A, Dadkhah B, Mozaffari N, Habibi A, Savadpoor M T. *Students' communicative skills in Ardebil University of Medical Sciences*. The First National Conference of Clinical Education in Nursing and Midwifery, 14th -15th August 2009. [Persian]
- 13- Javaher AM, Khaghanizadeh M, Ebadi A. *The study of communicative skills in nursing students and its relationship with their demographic features*. Iranian Journal of Medical Education. 2013; 14 (1): 23-31. [Persian]
- 14- Rafiee F, Sajjadi Hazaveh M, Seyyed Fatemi N. *The study of Transition from Educational Phase to Occupational Phase: Hybrid Model*. Journal of the School of Nursing and Midwifery in Tehran University of Medical Sciences (Hayat). 2014; 20 (1): 59-73. [Persian]
- 15- Hemmati Maslakkpak M, Khalilzadeh H, Rahmani A. *The Study of nursing senior students' communicative skills with the clients in Oroomieh University of Medical Sciences in 2003*. Journal of the School of Nursing and Midwifery. 2004; 1(2). [Persian]
- 16- Rostami M, Movaghari Mohammad R, Taghavi Larijani T, Mehran A. *The Study of the relationship between emotional intelligence and relieving stress in nurses affiliated with Kermanshah University of Medical Sciences*. Journal of Nursing Research. 2016; 11(1): 51-61. [Persian]
- 17- Suzette, F. *The relationship of emotional intelligence to burnout and job satisfaction among nurses in early nursing practice*. Theses, College of Nursing. University of Utah, 2004.
- 18- Yaser, S. *The necessity of emotional intelligence in nurses and their decreased occupational burnout*. The First National Conference of Amed Forces Nurses. 2011, Tehran, Iran. [Persian]
- 19- Jaladat H, Ansari Gilati K. *An evaluation of nutritional and selfcare habits of junior and senior students in Tehran University of Medical Sciences 2009*. Theses, Tehran University of Medical Sciences, 2010. [Persian]
- 20- Radfar SH, Faridi H. *About Life Skills*. The Engineering and Medical Sciences Research Institute for the Injured, Tehran, 2007. [Persian]

- 21- Ashrafi Rizi H, Kazempour Z. *Students' Familiarity with Study Skills: A literature review*. Ketabemahe Kolliyat Monthly. 2009; 12(143): 70-73. [Persian].
- 22- Hartman VF. *Teaching and learning style preferences: transitions through technology*. Journal of the Virginia Community Colleges Association. 1995; 9(2):18-20.
- 23- Abazari, Rigi T. *Students' Study habits and skills in Zahedan University of Medical Sciences*. Journal of Health Information Management. 2012; 9(6): 848-861. [Persian]
- 24- Roohani A, Akbari M, Mamavi T. *The study of dentistry students' study skills in Mashhad in 1997-1998*. Medicine and Tazkieh Journal. 2012; 19(4): 63-73. [Persian]
- 25- Badeleh M T, Hesam M, Cherkzi A, Asgari S Z, Khoorsha H. *Nursing and midwifery students' study skills in Golestan University of Medical Sciences*. The Journal of Research Development in Nursing and Midwifery. 2012; 9(1): 34-40. [Persian]
- 26- Hosseini SMH, Ahmadiyeh MH, Abbasi Shovazi M, Eslami Farsani SH. *The investigation of study skills in BSc students in Yazd Faculty of Hygiene*. Journal of Strides in Development of Medical Education. 2006; 5 (2):88-93.
- 27- Mirzaei M, Hafizi Rastani I, Sepahvand E, Abdi MH, Fakhri Y. *Study Skills and its relate factors in Jahrom University of Medical Sciences in 2014*. International Organization of Scientific Research Journal of Dental and Medical Sciences. 2015; 14 (10): 77-81.
- 28- Nourian A, Shahmohammadi F, Mousavi Nasab SN, Nourian Azin. *Study skills and habits of students in Tehran Islamic Azad University of Medical Sciences in the academic year 2008-2009*. Strides in Development of Medical Education. 2010; 7(2): 104-11. [Persian]
- 29- Azodi P, Jahanpoor F, Sharif F. *Critical Thinking Skills of the Students in Bushehr University of Medical Sciences*. Journal of Media. 2000; 2(1):10-16. [Persian]
- 30- Khodamorady K., Seyyed Zakerin M, Shahabi M, Yaghmaei F, Alavi Majd H. *Comparing Critical Thinking Skills of first- and last- term baccalaureate students of Nursing, Midwifery and Occupational Therapy in Medical Universities of Tehran in 2006*. Islamic Azad University Medical Sciences Journal. 2011; 21 (2): 134-140.
- 31- Myers, CH. *teaching critical thinking*. 1992. Khodayar Abily , Tehran: Samt, 2007: 8-36.[Persian]
- 32- Riddell T. *Critical Assumptions: thinking critically about critical thinking*. Journal of Nursing Education. 2007; 46 (3): 121-6.
- 33- Kerman Saravi F, Navvabi Rigi SH, Ebrahimi Tabas E. *The Nursing Students' Critical Thinking Skills in Zahedan University of Medical Sciences 2009-2011*. Kerman Razi Journal of School of Nursing and Midwifery. 2011; 11(1, 2): 7-17. [Persian]
- 34- Karimi Z, Molazem Z, Malekzadeh J, Khalili H. *The Critical Thinking Skills Levels of Students Enrolled in a Four Years Bachelor Program at Nursing College in Yasouj*. Research in Medical Education Guilan University of Medical Sciences. 2007; 1(1): 1-6. [Persian]

- 35- Hariri N, Bagherinejad Z. *Evaluation of critical thinking skills in students of health faculty, Mazandaran University of Medical Sciences*. Journal Mazand University Medical Sciences. 2012; 21 (1): 166-173. [Persian]
- 36- Rambod M, Raieskarimian F, Moattari M. *Critical thinking in the students teaching and learning*. Sadra Medical Sciences Journal. 2013; 1 (2):113-128. [Persian]
- 37- Shahjooie S, Jalalmanesh SH, Ebrahimi E. *Relationship between critical thinking and interpersonal communication skills in nursing students of Azad University Tehran medical Branchy*. Journal of Nursing Education. 2014; 3(3):1-13. [Persian]
- 38- Wilson, C. *Media and information literacy: Pedagogy and possibilities*. Scientific Journal of Media Education. 2012; 2 (39): 15-22.
- 39- Ashrafi Rizi H, Ramazani A, Aghajani H. *The amount of media and information literacy among Isfahan University of Medical Sciences' students*. Journal of Systems and Information Services. 2013; 2(2):17-34. [Persian]
- 40- Shahbazi SH, Keshtiaray N, Yousefi A. *The study of obstacles and strategies to use electronic databases from the viewpoint of postgraduate students: case study in Esfahan University*. Information Technology and Communication in Educational Sciences. 2010; 1(2): 37-47.[Persian]
- 41- Mahdian M, Shahbazi SH, Niknejad M. *Study of postgraduate students' skills in the use of electronic databases and digital library as a component for information literacy*. Information Science. 2012; 5(17): 61- 69. [Persian]
- 42- Alijanpoor M, Mokhtari H, Alijanpoor F. *The study of students' information retrieval Skills in Babol University of Medical Sciences in searching information in continuous databases and its relationship with the underlying variables*. The Journal of Health Information Management. 2014; 11(7):974-984. [Persian]
- 43- Chicheritzis D. *Education and research: roles and new tools*. Reza Yosefian and Maryam Abdolghasemi. Challenges facing higher education at the third millennium. 2002, 161-81. Tehran. Imam Hossein University.
- 44- Izadi S, Baradaran M, Karamkhani Z. *Investigation of the Research skills in various university courses: (Case Studies, Faculty of Humanities, University of Mazandaran)*. Journal of Higher Education Curriculum Studies. 2014; 5(9):26-51. [Persian]
- 45- Sedaghat Samarhosseini, K. *100 general rules in research*. Tehran: Aftabe Tose'h. 2013.
- 46- Mohseni N. *Theories in psychological development: cognition, social cognition, cognition and emotion*. Pardis Publication, Tehran, 2004: 467-91.
- 47- Salimi M, Heidari H. *The effect of teaching emotional skills on promoting emotional intelligence and happiness in married female students in Isfahan University*. Modern Psychocological Research Quarterly. 2013; 8 (32): 171-90. [Persian]
- 48- Khaefallahi AA, Doostar M. *Emotional intelligence dimensions*. Management and Development Journal. 2003; 18(5): 52-62.[Persian]

- 49- Bar-on, R. *Emotional Quotient Inventory: Technical manual (EQ-i)*. 1997. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.
- 50- Goleman DP. *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ for character, health and lifelong achievement*. Bantam Books Publisher.1995.
- 51- Khosrojauid M. *The investigation of reliability and validity of emotional intelligence construct of "kicking" in adolescents*. Theses, Tarbiat Modarres University, Tehran, 2002.[Persian]
- 52- Khomeini R. *Sahifeh Imam*. Tehran, Imam Khomeini Institute. 2000: 7; 427.[Persian]

The Need to Develop and Incorporate the Soft Skills (General) Courses into the Educational Curriculum of Medical Sciences' students

Akbari Z (PhD)¹

¹ Assistant Professor, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

Received: 22 July 2017

Accepted: 18 Jul 2018

Revised: 27 Feb 2018

Abstract

Introduction: The study of the current educational status of the Iranian universities and higher education system reveals that higher education does not incorporate the most essential soft skills required by the learners. The educational curriculum must reorganize these skills to improve learners' educational and professional competence in general skills in parallel with academic and specific skills. This study aims to provide a framework for the basic soft skills courses university students are required to cover during their academic education in medical universities

Methods: It was a qualitative study in which 57 MSc students of midwifery (14), nursing (35) and operating room (8) and 12 academic members in these fields of study (4 in each field) in Isfahan University of Medical Sciences were selected purposefully as they were the only available participants and volunteer lecturers in 1395-96. All of the students were working in clinical centers three days in a week. The students' behaviors as far as their academic and occupational needs, expectations and general skills together with their academic skills were observed by the researcher. At the same time, their occupational and research behaviors, expectations, needs and skills in academic and clinical contexts were observed by their experienced content teachers. Individual and focus-group semi-structured interviews with the students and individual interviews with their content teachers, observations and field notes were used to achieve a comprehensive view of the skills required for work and education which implicitly incorporate the skills for having a healthy life. Data collection was continued until the point of saturation is reached. The interviews were recorded and transcribed with the participants' consent. The primary themes and sub-themes were extracted through thematic analysis. To ensure consistency and accuracy of data, credibility, transferability, dependability and conformability criteria were assessed.

Result: In this study, through data analysis, six main categories together with their subcategories were extracted from the data. The results revealed that they had various educational expectations and needs as far as soft skills are concerned. These skills were as follows: individual, spiritual, hygienic, educational-academic, occupational and communicative.

Conclusion: The findings indicated that students are urgently required to be equipped with soft skills to enhance the quality of their individual, academic, occupational and social life. However, these skills have been neglected throughout their academic education. Therefore, their traditional educational curriculum needs to be revisited and modified in order to train productive graduates. To achieve this goal, integrated constant collaboration and consultation of different groups such as university students, graduates, employees, employers, academic members, parents and policy makers in ministry of education and higher education are required.

Keywords: professional competence, health education, allied health personnel, schools, medical, Isfahan University of Medical Sciences, qualitative research.

This paper should be cited as:

Akbari Z. *The Need to Develop and Incorporate the Required Soft (General) Skills Courses into the Educational Curriculum of Students of Medical Sciences.* J Med Edu Dev; 13(2): 113-138.

* *Corresponding Author: Tel: 031-37925133, Email: akbari@mng.mui.ac.ir*